
**КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО
УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО
CRIMINAL EXECUTIVE LAW**

УДК 343(09)

D. Holoborotko

**THE ROLE OF RELIGIOUS FACTOR IN THE REFORM
OF PRISON SYSTEMS: FOREIGN HISTORICAL LEGAL
EXPERIENCE**

Д.Є. Голоборотько

аспірант

Класичний приватний університет

м. Запоріжжя

**РОЛЬ РЕЛІГІЙНОГО ФАКТОРА В РЕФОРМАХ
ТЮРЕМНИХ СИСТЕМ:
ЗАРУБІЖНИЙ ІСТОРИЧНО-ПРАВОВИЙ ДОСВІД**

Постановка проблеми. Сьогодні одним із ключових напрямів проведення реформ у системі правоохоронних органів України є удосконалення кримінально-виконавчої системи, зміцнення законності, правопорядку у її діяльності. 16 травня 2016 року Міністерством юстиції України була запропонована чергова програма під назвою «Духовне відродження», спрямована на підвищення ефективності функціонування кримінально-виконавчих установ, досягнення такої мети покарання, як виправлення засуджених, [1]. Основним завданням диференційованого виховного впливу на засуджених є формування у них зрілої морально-етичної свідомості, каяття у скоєному злочині. Реалізацію програми «Духовне відродження» планується проводити за активної участі представників релігійних організацій. У зв'язку з цим набуває великого значення об'єктивне вивчення й оцінка історичного досвіду зарубіжних практик з виконання покарань у вигляді позбавлення волі, зокрема участі в цьому процесі представників релігійних громад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема участі релігії та церкви у діяльності кримінально-виконавчої системи України не є новою. Особливо активно вона сьогодні обговорюється в церковних колах представниками тюремного душпастирства П. Основенком, К. Пантелеєм, В. Дудкою, К. Ждановим, А. Бегасом. Проте роль релігійних організацій у процесах ресоціалізації та виховання засуджених, організаційно-правові форми діяльності в

установах з виконання покарань у вигляді позбавлення волі на науковому рівні не є дослідженими, навіть в аспекті історичного досвіду. Першими спробами у цьому напрямку стали невеликі наукові розвідки С.А. Васильєвої, О.В. Сокальської [2].

Мета статті: з'ясувати значення релігійного фактора у створенні та функціонуванні перших пенітенціарних систем світу на прикладі діяльності протестантів-квакерів Північної Америки та Великої Британії в кінці XVIII – на початку XIX ст.

Основні результати дослідження. Історія вирішення тюремного питання в Північній Америці та Європі показує, що до кінця XVIII ст. більшість європейських в'язниць знаходилося у вкрай поганому стані. Засуджені містилися в тісних приміщеннях, без світла і свіжого повітря, причому не було ніякої системи в їх розміщенні: вбивці, грабіжники, божевільні і неспроможні боржники містилися всі разом, часто без різниці статі і віку. Під впливом християнського вчення, філософських вчень XVII–XVIII ст. майже в усіх державах Європи почали лунати заклики до полегшення долі в'язнів (насамперед у середовищі різних релігійних братств), заміни жорстоких покарань на більш гуманні з метою повернення злочинця на шлях добра та провслухняності.

Вперше думку про створення пенітенціаріїв (будинків каяття, від лат. *roepitens* – каяття, такий, що кається, звідсіля назва пенітенціарна система, не лише вид покарання пов'язаний з позбавленням волі, а й каяттям, виправленням злочинця) висловив Ж. Мобільйон (1632–1707 рр.) – французький вчений-монах-бенедиктинець. Під час роботи у бібліотеці Сен-Жермен-де-Пре у Парижі, він запропонував одиночне ув'язнення як вид покарання для духовних осіб, що включало в себе чотири засоби, якими, на думку вченого, можна було досягти виправлення злочинця: одиночне ув'язнення, робота, мовчання та молитва. І.Я. Фойницький наводить слова Ж. Мобільйона щодо запропонованого тюремного режиму: «Тих, хто скоїв правопорушення, слід утримувати в маленьких келіях, на зразок келій шартрського братства, в них повинні бути майстерні, де засуджені будуть зайняті якоюсь роботою. Можна також кожній келії відвести невеликий садок, в якому вони б працювали і користувалися повітрям в певні години дня. При богослужінні вони будуть присутні, знаходячись в одиночних приміщеннях; їх утримання буде мізерним, пости вони повинні тримати часто. Їм необхідно робити частіше навіювання, і начальник, або його агент, зобов'язані відвідувати їх час від часу для розради і зміцненні у добрих намірах. Коли цей порядок встановиться, я впевнений, він не буде таким жорстким, яким здається з першого погляду, і за допомогою його, я думаю, всі тюрми можна зробити набагато більш стерпними і кориснішими, ніж теперішні» [3, с. 343]. У 1718 р. папа Климент XI (1700–1721 рр.) скористався ідеєю Ж. Мобільйона та влаштував виправний будинок святого Михайла у Римі для неповнолітніх злочинців. У ньому частина з правопорушників розміщувалась у келіях, частина утримувалась в умовах роз'єднання на ніч при загальних спільних роботах удень, за умов обов'язкового мовчання (проіснував до 1735 р.). В подальшому, у 1766 р. була побудована в'язниця з окремими келіями у Мілані для дорослих, у 1772 р. на зразок рим-

ської була створена в'язниця в місті Гент (сучасна Бельгія). Проте європейський пенітенціарний досвід у другій половині XVIII ст., тобто до появи американських пенітенціарних систем, залишався без потрібної уваги сучасників.

Як основну мету – моральне виправлення злочинців як внутрішнє переродження особи – поставили перед собою американські квакери (протестантська конфесія у християнстві, відома своїми пацифістськими настановами і гуманістичним спрямуванням, виникла у 1649 р. в Англії). У 1681 р. англійський квакер-пацифіст Вільям Пенн, проповідуючи віротерпимість, заснував у Північній Америці як «притулок для вільнодумних європейців» колонію, яку назвав Пенсільванія (Лісова країна Пенна). У 1787 р. з ініціативи квакерів, послідовників В. Пенна, в одному з адміністративних центрів Пенсільванії Філадельфії (в перекладі з грецької означає «Місто братньої любові») було засноване приватне добродійне товариство полегшення страждань в'язнів державних тюрем (The Philadelphia Society for Alleviating the Miseries of the Public Prisons). Саме його представники запропонували суспільству нову систему облаштування місць ув'язнення, що ґрунтувалася на одиночному утриманні злочинців, без використання засуджених на роботах. Згідно з вченням квакерів, мета людини полягає у відмові від гріховного світу і мовчазному самоспогляданні. Дивлячись на злочинця як на гріховну людину та бажаючи її виправлення, квакери вважали ув'язнення найкращим для цього способом. Причому ув'язнення повинно було відбуватися в повному усамітненні, без будь-яких занять і розваг, наодинці з Богом, Біблією та самим собою. Повчальне читання Біблії повинно було допомогти направити правопорушника на шлях до істини [4, с. 3–5].

Основоположний принцип віри квакерів стверджував, що частка Бога («Внутрішнє Світло») існує всередині кожної людини незалежно від віку, статі, соціального стану, расової або національної приналежності й моральних рис. Ця обставина, на їх думку, дає можливість навіть найбільш закоренілому злочинцю покаятися, звернутися до бога й виправитися. Згідно з релігійним вченням квакерів, процес виправлення вимагав глибокого й тривалого в часі каяття, що можливо було лише в умовах одиночного ув'язнення. Американські квакери домоглися від законодавчих зборів штату облаштування тюрем нового типу й здійснили спробу свої ідеї втілити у практику виконання покарання у вигляді позбавлення волі. З цією метою у 1786 р. (1790 р.) у старій в'язниці Вальнут-Стріт (Walnut Street Jail) було побудоване нове приміщення, що складалося з 30 одиночних камер (келій). Першим директором Вальнут-Стріт став квакер Калєб Лоунс. Згодом були також побудовані тюрми у Пітсбурзі (США, західний регіон штату Пенсільванія, 1826 р.) та в Черрі-Гіллі (США, східний регіон штату Пенсільванія, 1829 р.). Створення цих тюрем стало початком одиночного ув'язнення як особливого типу тюремної системи, що отримала назву пенсільванської (філадельфійської, келійної), а відповідні тюремні установи стали називати – пенітенціаріями (будинками каяття).

З перших років функціонування цієї тюремної системи позначилися переваги одиночного ув'язнення: стало менше втеч, змов і спільних протестів, розбещення арештантів один одним виявилось неможливим. Але повне

роз'єднання з усім суспільством, заборона листування навіть з рідними доводило багатьох до божевілля; захворюваність досягала високих цифр; моральний стан ув'язнених був постійно пригнічений; в них розвивалося байдуже ставлення до всього існуючого. Крім того, основна мета – підвищення моральності завдяки читанню Біблії – не була досягнута. По-перше, більшість злочинців не вміла читати, по-друге, при тюрмі не було священика, який би наставляв арештантів у вивченні релігії та моральності. Намагаючись удосконалити систему одиночного ув'язнення, квакери з 1838 р. ввели за обов'язкове викладання релігії у неділю та святкові дні. При цьому зберігалось повне усамітнення злочинця, священик проголошував проповідь, стоячи у коридорі, а двері келій відкривалися таким чином, що засуджені могли бачити лише проповідника. Цікавою є характеристика пенсільванської пенітенціарної системи К. Марксом: «... ізолювання людини від зовнішнього світу і насильницьке занурення її в глибоку душевну самотність, поєднання юридичного покарання з теологічним мордуванням...» [5, с.203]. Цей досвід у первісному вигляді потримався недовго.

Прибічники пенсільванської пенітенціарної системи весь час намагалися її удосконалити. Так, протягом 1823–1836 рр. у східному регіоні Пенсільванії, поблизу Філадельфії було побудовано тюрму Черрі-Гілл з покращеними умовами утримання. На той час вона стала найбільшою й найдорожчою спорудою у державі, на її будівництво було використано 800 тис. доларів. На момент побудови філадельфійська в'язниця була найбільш комфортабельною у світі. Окремі камери мали свій дворик для прогулянок, каналізацію, водопровід і навіть опалення. Камери в'язниці були схожими на чернечі келії. У них було передбачено вузьке віконце у стелі, що слугувало єдиним джерелом світла й називалось «око боже». За задумом архітектора, вікно повинно було постійно нагадувати засудженим, що Бог спостерігає за ними. Одним із основних нововведень у режимі стало використання праці засуджених. Така система ув'язнення отримала назву «покращена філадельфійська», або «східна пенсільванська тюрма» [6]. В даний час тюрма працює як музею.

Але поки філадельфійські квакери застосовували на практиці свою теорію одиночного ув'язнення, їх ідеї зустріли серйозну опозицію як серед самих квакерів, так і послідовників інших віросповідань. У Нью-Йорку та Бостоні утворилися тюремні товариства кальвіністів, лютеран, англікан, пресвітеріан, методистів, що активно критикували та вказували на недоліки занадто ідеального, на перший погляд, квакерського світосприйняття та розуміння мети людського буття. Ці товариства, подібно квакерським, визнали необхідним вважати метою покарання виправлення злочинця, але цієї мети вони намагалися досягти в інший спосіб. Вважаючи, що джерелом злочинності передусім є неробство, відсутність звички працювати, неспроможність підкорюватися громадському порядку, схильність до плотських задовольень, члени товариств міркували, що правопорушник може бути виправлений не ув'язненням на одинці без праці, а навпаки, лише через труд і суворий порядок. На їхню думку, в'язниця повинна була стати робочим будинком, а засуджених необхідно поділити по класам залежно від статі, віку, роду діяльності, зачинаючи їх на ніч у

келіях, а на день виводячи на роботи. Причому суворо заборонялося неробство та взаємне спілкування. Засудженні весь час повинні були мовчати, а основними засобами покарання порушників режиму повинні були стати: ув'язнення в одиночній келії на день з утриманням на хлібі та воді, а, головне, тілесні покарання.

Першою спробою поєднати режим одиночного ув'язнення з організацією робіт було здійснено у 1797 р. у тюрмі містечка Гринвіч Віллідж (передмістя Нью-Йорка) [7]. Ініціатором створення нової тюремної системи став американський банкір, політичний діяч, філантроп і протестант-квакер Томас Едді. Вихований у Пенсільванії на основі квакерських традицій, він повністю розділяв ідеологію філадельфійського товариства полегшення страждань в'язнів державних тюрем. Ідеальною метою і результатом своєї діяльності він бачив створення такої системи виконання покарання, яка б забезпечувала охорону суспільного порядку й сприяла зниженню злочинності. Т. Едді, будучи послідовником ідей Ш. Монтеск'є, погоджується з французьким мислителем в оцінці співвідношення цивільних і релігійних законів. Саме в християнській релігії Т. Едді бачив значний стабілізуючий потенціал для суспільства [8, с. 6, 64]. Незважаючи на те, що Т. Едді запозичив значну кількість ідей у представників пенсільванської тюремної системи, особливо у частині організації праці та ритуальних приміщень, він розійшовся з філадельфійцями стосовно базового принципу цієї системи – одиночного ув'язнення. Т. Едді був упевнений, що нейтралізувати негативні риси характеру злочинця можливо, не застосовуючи його повну ізоляцію. Квакерська релігійна обрядність завжди надавала перевагу спільним зустрічам, зборам, своєрідній «корпоративній дисципліні», тому ідеалом тюремної установи Т. Едді був, за визначенням істориків-пенітенціаристів, «закритий сад» як модель тюремного райського саду Едему, створеного з метою перевиховання особистості [9, с. 28]. Сама ідея очевидно була запозичена у Ж. Мобільйона. Тюрма, побудована за проектом Т. Едді, отримала назву «Ньюгейнт» (Newgate Jail) – «Нові ворота». Однак неможливість досягти повної ізоляції від зовнішнього світу, значне чисельне перенаселення тюремної установи перетворили її в одну з найгірших тюрем Північної Америки.

У 1816 р. за зразком Гринвічської тюрми для злочинців штату Нью-Йорк почалося будівництво більш відомої у науковій літературі тюрми в місті Оборн. Так звана Оборнська система (за назвою міста) передбачала роз'єднання засуджених на ніч по окремих камерах та обов'язкове мовчання під час спільних робіт. Ув'язненим заборонялося навіть дивитися по сторонах і входити в зносини один з одним за допомогою знаків. В'язниця Оборна, розрахована на 550 засуджених, з такою ж кількістю окремих келій для нічного роз'єднання, почала діяти в 1820 році. Вранці арештанти випускалися з камер і відправлялися у майстерні. Там вони працювали під суворим наглядом у цілковитому мовчанні, яке тривало і за обіднім столом. У нестерпному, похмурому мовчанні проходив весь день; за будь-яке порушення режиму належало негайне стягнення, що полягало в ударах батоном, який перебував постійно в руках наглядачів. Ув'язнені піддавалися покаранню батоном не тільки за сказане слово,

але і за будь-яку неуважність під час роботи. Увечері арештанти розводилися знову по камерах і, стоячи, слухали вечірню молитву, що промовлялася священиком в коридорі. Витримати подібний режим могли лише одиниці, внаслідок чого дисциплінарні покарання за недотримання мовчання досягали жахливих цифр. У США за нетривалий час було побудовано 13 тюрем такого типу, зокрема, велика в'язниця в Сінг-Сінг (Singsing) поблизу Нью-Йорка (1825 р.) на 1000 камер [4, с. 6–9].

Дореволюційний дослідник кримінального права П. Д. Калмиков, підсумовуючи розвиток тюремного ув'язнення в США, наголошує на виключному значенні саме релігійного фактора у виникненні двох тюремних систем «самотність пустельника, монастирське усамітнення, мовчання картезінца (член чернечого ордена Римо-католицької церкви), вимушене каяття католицизму, суворість пуритан, містичне прагнення квакерів до відродження внутрішньої людини і початок братньої любові «товариства друзів» – всі ці елементи перетворення покарання проявилися тут» [10, с. 284].

Успіх пенітенціарних систем Північної Америки відразу позначився на тюремних перетвореннях у Європі. Причому, як вірно підкреслила сучасна дослідниця С. А. Васильєва, американські та англійські пенітенціарні реформи мають концептуально схожий характер, їх поєднує активний вплив на ідеологію і практику представників різних течій англійського протестантизму, насамперед квакерів [11, с. 41–47].

Оборнська та філадельфійська системи швидко проникли в Європу, де зазнали значних перетворень у бік пом'якшення режиму повного мовчання. Одна з перших серйозних спроб розібратися з фактичним станом тюрем Англії була зроблена на недержавному рівні представниками релігійної організації – товариства поширення християнських знань. У 1702 р. з боку цієї організації була здійснена перевірка Ньюгейтської тюрми у Лондоні та деяких інших в'язниць столиці Британської імперії. За її результатами була підготовлена «Доповідь про реформування Ньюгейтської тюрми та інших тюрем Лондона і його околиць». На жаль, доповідь була забута майже на століття. І лише з 1793 р. в Англії все ж таки розпочалося будівництво нових тюремних приміщень, паралельно з цим було покладено початок релігійним впливам на засуджених у вигляді моральних настанов. Розгортання цих заходів пов'язано насамперед з іменем відомого тюремного реформатора Д. Говарда та появою його книги «Стан тюрем». Відвідуючи тюрми Англії та інших країн, Д. Говард особливу увагу приділяв питанню наявності в місцях ув'язнення церкви та священика. Англійці стали піонерами у сфері законодавчого закріплення інституту тюремного капеланства. Така практика існує в Британській імперії з 1779 р., коли тюремним статутом, спільним актом англійського парламенту та корони, було введено у дію положення про тюремного священика. Тюремний статут визначив обов'язки капелана з оплатою його праці «не вище п'ятдесяти фунтів на рік». Проте в цьому першому зводі тюремних правил посада пастора вводилася лише в окремих тюрмах і не була обов'язковою [12].

Початок XIX ст. позначився виникненням філантропічних товариств у багатьох країнах Європи. В Англії у 1808 р. відомий квакер, власник

Лондонського фармацевтичного концерну У. Аллен заснував «Товариство пом'якшення смертної кари і покращення стану тюрем». Спочатку товариство обмежило свою діяльність виданням і перекладом творів релігійного характеру та їх розповсюдженням серед засуджених. Пізніше саме члени цього товариства почали оглядати тюрми, складати відповідні доповідні записки про їх стан та доводити ці відомості до уряду. Товариство поширило свою діяльність на більшість країн Європи, відправивши своїх членів з метою ревізії європейських тюремних систем. Ідея тюремної реформи, що включала у себе розвиток інституту тюремного капеланства, була запропонована на початку ХІХ ст. Елізабет Фрай (1780–1845 рр.), реформаторкою пенітенціарної системи Великої Британії, засновницею феміністичного руху, що належала до родини квакерів. Її діяльність була підтримана не лише тодішнім міністром внутрішніх справ Робертом Пілом, а й членами парламенту. Політики, вчителі відвідували лондонські тюрми з однією метою: послухати проповіді Е. Фрай і спостерігати за її «чудодійним» впливом на засуджених. За свою гуманітарну діяльність Е. Фрай отримала прізвиська «Ангел тюрем» та «Леді-просвітителька» [13].

Займаючись активною публіцистичною діяльністю, Е. Фрай вимагала визнання за релігією провідної ролі у виправленні засуджених. Безпосередньо під її впливом в Англії був прийнятий Акт 1823 р., що ввів у дію новий Статутний кодекс тюремних правил. У главі ХІІ цього статуту чітко визначені стандарти роботи священнослужителів у тюрмах, що значно розширювали їх обов'язки, зокрема, на законодавчому рівні було закріплено процедуру регулярного відвідування засуджених. Згідно з Актом, наявність посади тюремного капелана була обов'язковою для відкриття установи з виконання покарань у вигляді позбавлення волі нарівні з лікарем і начальником тюрми. Якщо в межах відповідної адміністративної одиниці пенітенціарні установи були відносно нечисленними, капелан міг працювати одразу в кількох парафіях. Актом 1823 р. також встановлювалася платня тюремних священників в залежності від кількості арештантів у його парафії. Обов'язки тюремних капеланів в Англії у ХІХ ст. були такі: проводити релігійну службу двічі на день, займатися релігійним вихованням й освітою, забезпечувати засуджених Біблією та іншою літературою релігійного змісту, відвідувати хворих засуджених й ховати померлих. Особливо наголошувалося на необхідності відвідування небезпечних злочинців і спостереженні за їх характером. Свої висновки та спостереження священник повинен був передавати директору тюремної установи для корегування режиму утримання засудженого [14].

Статутом 1823 р. чітко обумовлювалася належність тюремного капелана до англіканської церкви. Незважаючи на це, у законодавчому акті захищалися права представників інших віросповідань, за дозволом влади таких осіб міг відвідувати духівник з обов'язковою фіксацією мети і результатів візиту у спеціальному журналі. З 1863 р. на службу почали приймати також католицьких священників, що викликало значний супротив з боку англіканської церкви, зокрема англіканських тюремних капеланів. Проте суперечки точилися не навколо богословських питань й відмінностей між конфесіями, а стосовно

управління установами з виконання покарань і привілеїв займати у тюрмі провідне становище. Але після такого рішення у засуджених був вибір, що призвело до зменшення впливу англіканської церкви на тюремну паству.

Висновки. На думку зарубіжних істориків права, філадельфійська система та її наступниці в Північній Америці й Європі є «результатом квакерських концепцій кримінального права, що отримали силу нормативного акта [15, с. 64]. Саме протестанти-квакери вперше заговорили про покарання як засіб перевиховання злочинців шляхом релігії, освіти та праці. Проте суттєвою відмінністю британських тюремних реформ від північноамериканських стало в подальшому розмежування суспільно-політичних і релігійних поглядів на мету тюремного ув'язнення. Якщо у США ці сили діяли спільно, намагаючись досягти ефективних результатів, то громадськість Великої Британії у другій половині XIX ст. поступово перейшла в опозицію релігійним громадам, звинувачуючи їх у надмірній ідеалізації місії тюремного ув'язнення злочинців. Так, нечисленна релігійна група протестантів-квакерів відіграла ключову роль у закріпленні практики відвідування тюрем представниками релігійних організацій. Протестантська етика й теологічна риторика стали одним з основних джерел, що були покладені в основу пенітенціарних реформ у Північній Америці та Британській імперії. Представники релігійних громад, виступаючи за проведення широких соціальних реформ, зробили значний внесок у процес гуманізації кримінальних покарань, зокрема тюремного ув'язнення в кінці XVIII – на початку XIX ст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Положення про програму диференційованого виховного впливу на засуджених «Духовне відродження». Наказ Міністерства юстиції України від 17.05.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0730-16>.
2. *Васильєва С.А.* Идеология квакеров и возникновение филадельфийской системы тюремного содержания / С.А. Васильева // Вестник рязанского государственного университета имени С.А. Есенина. – 2015. – С. 64–74.
3. *Васильєва С.А.* Участие общественных организаций в реформировании пенитенциарной системы в XIX веке (зарубежный и отечественный опыт) / С.А. Васильева // Международный пенитенциарный журнал. – 2015. – №2. – С. 19–23.
4. *Сокальська О.В.* Тюремне капеланство й пенітенціарна реформа : до історії питання / О. В. Сокальська // Релігійний чинник в історії права, держави та юридичної думки : мат-ли XXXIV Міжнар. історико-правової конф. – Київ-Херсон : ФОП Грінь Д.С., 2016. – С. 239–247.
5. *Фойницький І.Я.* Учение о наказании в связи с тюрьмоведением / И.Я. Фойницкий. – СПб. : Тип. Министерства путей сообщения, 1889. – 504 с.
6. *Галкин М.Н.* Материалы по изучению тюремного вопроса / М.Н. Галкин. – СПб : Тип. 2 отд. собств. е. и. в. канцелярии, 1868. – 189 с.
7. *Маркс К., Энгельс Ф.* Святое семейство или критика критической критики против Бруно Бауэра и компании / К. Маркс, Ф. Энгельс: Сочинения, 2 изд. – Т. 2. – М. : Гос. Издт-во полит. лит-ры, 1955. – С. 3–230.

8. Филадельфия: тюрьма где сидел Аль Капоне [Электронный ресурс]. – Режим доступа : // http://cripo.com.ua/?aid=142152§_id=14.
9. *Lewis D.* From Newgate to Dannemora : The Rise of the Penitentiary in New York, 1796-1848. Ithaca ; N.Y : Cornell University Press, 1965. – 312 p.
10. *Knapp S.* The Life of Thomas Eddy; Comprising an Extensive Correspondence with Many of the Most Distinguished Philosophers and Philanthropists of This and Other Countries. New York : Conner & Cooke, 1834. – 398 p.
11. *Graber J.* The Furnace of Affliction – Prisons and Religion in Antebellum America. The University of North Carolina Press, 2011. – 250 p.
12. *Калмыков П.Д.* Учебник уголовного права. Часть общая / П. Д. Калмыков . – СПб. : Тип. т-ва «Обществ. польза», 1866. – 551 с.
13. *Васильева С.А., Эрлихсон И.М.* Роль конфессионального фактора в тюремных реформах Великобритании в конце XVIII – середине XIX в. / С.А. Васильева, И.М. Эрлихсон // Человек : преступление и наказание. – 2015. – № 2. – С. 41–47.
14. *Васильева С.А.* «В темнице был, и Вы пришли ко мне» (ранняя история пастырского тюремного служения в Англии) / С.А. Васильева // Прикладная юридическая психология. – 2015. – №1. – С. 148–153.
15. Elizabeth Fry – prison reformer (1780-1845) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.regencyhistory.net/2016/01/elizabeth-fry-prison-reformer-1780-1845.html>.
16. Gaols Act 1823 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://en.wikipedia.org/wiki/Gaols_Act_1823.
17. *Fitzoy H.W.K.* The Punishment of Crime in Provincial Pennsylvania // Pennsylvania Magazine of History and Biography. – 1936. Vol. 60. Iss 3. July. – P. 242–269.

REFERENCES

1. Polozhennia pro prohramu dyferentsiiovanoho vykhovnoho vplyvu na zasudzhennykh «Dukhovne vidrodzhennia». Nakaz Ministerstva yustytysii Ukrainy vid 17.05.2016 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0730-16>.
2. *Vasil'eva S.A.* Ideologija kvakerov i vznikovenie filadel'fijskoj sistemy tjuremnogo sodержanija / S.A. Vasil'eva // Vestnik rjazanskogo gosudarstvennogo universiteta imeni S.A. Esenina. – 2015. – S. 64–74.
3. *Vasil'eva S.A.* Uchastie obshhestvennyh organizacij v reformirovanii penitenciarnoj sistemy v XIX veke (zarubezhnyj i otechestvennyj opyt) / S.A. Vasil'eva // Mezhdunarodnyj penitenciarnyj zhurnal. – 2015. – № 2. – S. 19–23.
4. *Sokalska O.V.* Tiuremne kapelanstvo i penitentsiarna reforma : do istorii pytannia / O.V. Sokalska // Relihiinyi chynnyk v istorii prava, derzhavy ta yurydychnoi dumky : mat-ly XXXIV Mizhnar. istoryko-pravovoi konf. – Kyiv-Kherson : FOP Hrin D.S., 2016. – S. 239–247.
5. *Fojnickij I.Ja.* Uchenie o nakazanii v svjazi s tjur'movedeniem / I.Ja. Fojnickij. – SPb. : Tip. Ministerstva putej soobshhenija, 1889. – 504 s.
6. *Galkin M.N.* Materialy po izucheniju tjuremnogo voprosa / M.N. Galkin. – Spb : Tip. 2 otd. sobstv. e. i. v. kanceljarii, 1868. – 189 s.
7. *Marks K., Jengel's F.* Svjatoe semejstvo ili kritika kriticheskoi kritiki protiv Bruno Baujera i kompanii / K. Marks, F. Jengel's: Sochinenija, 2 izd. – T. 2. – M. : Gos. Izdt-vo polit. lit-ry, 1955. – S. 3–230.

8. Filadel'fija: tjur'ma gde sidel Al' Kapone [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://cripo.com.ua/?aid=142152§_id=14.
9. *Lewis D.* From Newgate to Dannemora : The Rise of the Penitentiary in New York, 1796-1848. Ithaca ; N.Y : Cornell University Press, 1965. – 312 p.
10. *Knapp S.* The Life of Thomas Eddy; Comprising an Extensive Correspondence with Many of the Most Distinguished Philosophers and Philanthropists of This and Other Countries. New York : Conner & Cooke, 1834. – 398 p.
11. *Graber J.* The Furnace of Affliction – Prisons and Religion in Antebellum America. The University of North Carolina Press, 2011. – 250 p.
12. *Kalmykov P. D.* Uchebnik ugolovnogo prava. Chast' obshhaja / P. D. Kalmykov. – SPb. : Tip. t-va «Obshhestv. pol'za», 1866. – 551 s.
13. *Vasil'eva S.A., Jerlihson I.M.* Rol' konfessionnogo faktora v tjuremnyh reformah Velikobritanii v konce XVIII – seredine XIX v. / S.A. Vasil'eva, I.M. Jerlihson // Chelovek : prestuplenie i nakazanie. – 2015. – № 2. – S. 41–47.
14. *Vasil'eva S.A.* «V temnice byl, i Vy prishli ko mne» (rannjaja istorija pastyrskogo tjuremnogo sluzhenija v Anglii) / S.A. Vasil'eva // Prikladnaja juridicheskaja psihologija. – 2015. – № 1. – S. 148–153.
15. Elizabeth Fry – prison reformer (1780-1845) [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.regencyhistory.net/2016/01/elizabeth-fry-prison-reformer-1780-1845.html>.
16. Gaols Act 1823 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : https://en.wikipedia.org/wiki/Gaols_Act_1823.
17. *Fitzoy H.W.K.* The Punishment of Crime in Provincial Pennsylvania // Pennsylvania Magazine of History and Biography. – 1936. Vol. 60. Iss 3. July. – P. 242–269.

Голоборотько Д.Є. Роль релігійного фактора в реформах тюремних систем: зарубіжний історично-правовий досвід

У статті вивчено релігійні витоки тюремних реформ у Північній Америці та Великій Британії в кінці XVIII – на початку XIX ст. Проаналізовано гуманістичні проекти пенітенціарних перетворень представників протестантської конфесії у християнстві – квакерів. Зроблено висновок, що саме протестанти-квакери вперше заговорили про покарання як засіб перевиховання злочинця за допомогою релігії, освіти та праці, закріпили практику відвідування тюрем. Протестантська етика й теологічна риторика стали одним з основних джерел, що були покладені в основу тюремних перетворень.

Ключові слова: тюремна реформа, квакери, філадельфійська та оборнська пенітенціарні системи, тюремний священик.

Голоборотько Д.Е. Роль религиозного фактора в реформах тюремных систем: зарубежный историко-правовой опыт

В статье изучены религиозные истоки тюремных реформ в Северной Америке и Великобритании в конце XVIII – начале XIX века. Проанализированы гуманистические реформы пенитенциарных преобразований представителей протестантской конфессии в христианстве – квакеров. Сделан вывод, что именно протестанты-квакеры впервые заговорили о наказании как способе перевоспитания преступника с помощью религии, образования и труда, закрепили практику посещения тюрем. Протестантская этика и теологическая риторика стали одним из основных источников тюремных преобразований.

Ключевые слова: тюремная реформа, квакеры, филадельфийская и оборнская пенитенциарные системы, тюремный священник.

Holoborotko D. The Role of Religious Factor in the Reform of Prison Systems: Foreign Historical Legal Experience

In this article, the religious sources of the prison reform in North America and Great Britain in the end of XVIII – the beginning of XIX century are studied. The humanistic projects of the prison transformations of the Protestant confession's representatives in Christianity – Quakers are analyzed. It is stated, that Protestants-Quakers were the first who talked about punishment as a mean of rehabilitation of the offender with the help of religion, education and labor, who fixed the practice of visiting prison. The Protestant ethic and the theological rhetoric have become one of the main sources that formed the basis for penitentiary reform.

Keywords: Prison Reform; Quakers; Philadelphia and Oborn Penitentiary Systems; Prison Priest

Стаття надійшла до редакції 03.11.2016